

Visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų valdymo tobulinimas – prevencijos inovacijos visuomenės sveikatos stiprinimo srityje

2014–2020 metų nacionalinėje pažangos programoje buvo numatytos ilgalaikės valstybės prioritetų įgyvendinimo kryptys, ES finansinės paramos panaudojimas šiems prioritetams įgyvendinti 2014–2020 m. laikotarpiu.

Vienas vykdytinų prioritetų buvo visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus valdymas. Toks valdymas apima išankstines sąlygas ir sėkmės prielaidas nustatytiems prioritetams įgyvendinti. Formuojant valstybės prioritetų įgyvendinimo sąlygas akcentuoti tarpinstitucinis koordinavimas bei administracinių gebėjimų stiprinimas, kurie yra aktualūs visuomenės sveikatos priežiūros, ypač visuomenės sveikatos stiprinimo, srityje.

Visuomenės sveikatos stiprinimo tikslas – formuoti sisteminių požiūrių į sveikatą, įtraukti gyventojus į savo sveikatinimo proceso valdymą: keisti požiūrį į savo ir aplinkos sveikatą, skirti pakankamai dėmesio fizinei ir dvasinei sveikatai išsaugoti. Tai realizuoja prevenciniai sveikatinimo procesai, taikytini visos populiacijos mastu arba nukreipti į didelės rizikos pacientų grupes, arba taikytini paskiram gyventojui. Šiuolaikinės sveikatinimo prevencijos procesai siekia užtikrinti teiktinos visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugos teikimo gyventojui kokybę, visuomenei – naudą, valstybei – ekonominių efektą.

Viena priemonių valdyti visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugos teikimo gyventojui ir visuomenei administravimą (pagrįstas planavimu paslaugų teikimo valdymas, veiklos įvertinimas laiku ir įvairiais pjūviais vykdomų veiklų stebėseną, veiksmingumo vertinimas, specialistų galimų klaidų eliminavimas, administracinės naštos mažinimas) yra paslaugų teikimo procesų valdymo inovacijos (skaitmeninimas) visuomenės sveikatinimo srityje. Valdymo inovacijos diegimas į praktiką – ir gyventojų, ir visuomenės sveikatos gerinimas, ir investicijos į naudą visuomenei bei atskiram gyventojui, ir ekonominė graža valstybės biudžetui. Pažymėtina, kad nepakankama viešųjų paslaugų kokybė, valdymo efektyvumas lieka aktualūs ir 2021–2030 m. Nacionalinės pažangos programos įgyvendinimo plano priemonėse.

Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras (toliau – SMLPC), vykdydamas Sveikatos apsaugos ministerijos pavedimus, susijusius su visuomenės sveikatos stiprinimo veiklos valdymo tobulinimu savivaldybėse, įvertino 8 metų sveikatos stiprinimo veiklos rezultatus ir parengė projektą „Visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų valdymo tobulinimas“. Projektas atitiko 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 10-ąjį prioritetą „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“, skirtą visuomenei teikiamų paslaugų kokybei gerinti tinkamai valdant paslaugos teikimą. Projekto tikslas – valdymo inovacijos įdiegimas į praktinį visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų teikimą: gerinti visuomenės sveika-

tos priežiūros paslaugas tobulinant valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybėse valdymo efektyvumą. T.y. paslaugų teikimas gyventojams turi sukelti pasitenkinimą viešojo valdymo institucijų teikiamomis paslaugomis ir gyventojų aptarnavimu, kad paslaugos kokybė būtų užtikrinta kiekvienoje savivaldybėje, kad paslauga būtų saugi ir atitiktų esamas rinkoje inovacijas. Ypač svarbu, kad teiktinos visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugos būtų parengtos mokslinių tyrimų, geriosios praktikos pagrindu ir kad jų poveikis visuomenei arba paskiram gyventojui būtų vertintinas vienareikšmiškai inovatyviais valdymo metodais, kad matytųsi nauda gyventojui ir visuomenei ekonominės gražos valstybės biudžeto fone.

Projekto pirmame etape buvo sukurtas Visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo valdymo modelis (toliau – Modelis). Esamoje Lietuvos teisinėje bazėje buvo pasiūlyta paslaugų teikimo valdymo partnerystės, tarpinstitucinio koordinavimo erdvinė struktūra. Paslaugų valdymo struktūros sukūrimas remiasi savivaldybių specialistų anketinės ir tiesioginės (gyvos) apklausos duomenimis. Kooperavimo, bendradarbiavimo ir partnerystės ryšių formavimas skatintų poreikį disponuoti bendru paslaugos teikimo matu vienetu, kuris galėtų garantuoti tinkamą ir suprantamą sąveiką tarp ūkio subjektų savivaldybėje ir tarp savivaldybių; būtų vienareikšmiškas nacionaliniu ir vietiniu lygmeniu. Tokiu matu vienetu buvo įvardytas unifikuotas visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugos aprašymas (toliau – unifikuotas aprašymas). Unifikuotas aprašymas reglamentuoja paslaugos teikimo sąlygas, aplinką, priemones, teikėjo kompetenciją ir kt. nepriklausomai nuo savivaldybės, kurioje teikiama ši unifikuota paslauga. Be to, teikiant unifikuotą paslaugą, galima vertinti ir lyginti šios paslaugos poveikį visuomenei ir paskiram gyventojui savivaldybėje, priklausomai nuo paslaugos teikėjo, ir tarp savivaldybių.

Formuojant valstybės prioritetų įgyvendinimo sąlygas akcentuoti tarpinstitucinis koordinavimas bei administracinių gebėjimų stiprinimas, kurie yra aktualūs visuomenės sveikatos priežiūros, ypač visuomenės sveikatos stiprinimo, srityje.

Pagrindinė unifikuotos paslaugos teikimo misija: nesiskirti pagal kokybę ir poveikį visuomenei ir gyventojui, priklausomai nuo atlikėjo ir atliekamos vietos (savivaldybės). Mato vienetas – unifikuota paslauga – yra patogus įrankis vykdytino darbo naudai įvertinti, tačiau atsiranda problema dėl mato vieneto sukūrimo. Projekto antroje dalyje buvo su-

kurtas Bendrinis visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo unifikavimo aprašas (toliau – BUA), kuriame pateiktas unifikuotos paslaugos rengimo algoritmas su pavyzdžiais ir reikalavimais. BUA „gyvybingumas“ buvo tikrinamas rengiant 4 visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų ir paslaugų grupių aprašymus. Aprašytinos paslaugos parinktos po visų savivaldybių apklausos el. būdu pagal projekto antroje dalyje pasiūlytas metodikas nustatyti vidinius savivaldybės visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų prioritetus.

Parengti 4 visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų aprašymai:

1. VSS paslaugos „65 m. ir vyresnių asmenų sveikatos stiprinimas, skatinant jų fizinį aktyvumą“ teikimo aprašymas;
2. VSS paslaugos „Nutukimo prevencija, skatinant sveiką mitybą, optimalų fizinį aktyvumą, didinant psichologinį atsparumą tarp 19–64 metų asmenų“ teikimo aprašymas;
3. VSS paslaugos „Sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas darbovietėje“ teikimo aprašymas;
4. VSS paslaugos „Neščiųjų sveikatos stiprinimas, formuojant ir palaikant jų sveikos gyvensenos įgūdžius neštumo metu ir pagimdžius“ teikimo aprašymas.

Pasiūlytos paslaugų aprašymo metodikos paremtos sveikatos sistemoje taikoma teisine baze ir tinkamai atspindi savivaldybės vidaus problemas.

Kitas projekto tikslas bei sprendžiama problema buvo susieti valstybės lėšas su matuotinu rezultatu visuomenei arba paskiram gyventojui. Tokia pastaba buvo pateikta Sveikatos apsaugos ministerijai Valstybės kontrolės audito ataskaitoje. Projekte parodyta, kaip siejasi biudžeto pinigai ir nauda visuomenei. Įgyvendinant šį tikslą buvo pateiktas unifikuotos paslaugos sąnaudų skaičiavimas ir parodomas matuotinas ryšys tarp sąnaudų, veiklos, naudos visuomenei. Pažymėtina, kad, vykstant specialistų mokymus, atsiliepiamas apie unifikuotos paslaugos sąnaudų skaičiavimus buvo teigiama, nes specialistai aiškiai pamatė grandinę: valstybės lėšos – deleguotų funkcijų vykdymas – unifikuoti aprašyta teiktina paslauga – teiktinos paslaugos sąnaudų skaičiavimas – matuotina nauda visuomenei. Ši nuosekli veiksmų grandinė formuoja pagrindą visuomenės sveikatos stiprinimo

prevencinės veiklos naudai visuomenei ir savivaldybės gyventojams nustatyti ir įvertinti.

Pažymėtina, kad unifikuotos paslaugos rengimas, sąnaudų skaičiavimas, poveikio visuomenei ir paskiram žmogui vertinimas sudaro pradinį etapą visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugoms valdyti. Rengiamas tolesnis projekto vykdymas, kurio tikslas – suformuoti bazę visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo valdymo inovacijai: suskaitmenintam visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų valdymui. Teiktinų unifikuotų, apskaičiuotų sąnaudų, visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų pagrindą kuriama informacinė sistema formuos galimybes sumažinti visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų valdymo administravimo našta (planavimą, apskaitą, rezultatų vertinimą ir kt.), minimizuos žmogiškojo faktoriaus poveikį pasiekiamiems rezultatams, suteiks paslaugų poveikio vertinimą visuomenei ir paskiram gyventojui. Informacinė sistema, taikytina nacionaliniu lygmeniu ir vietiniu (visoms savivaldybėms) bendrais administravimo pagrindais, sudarys galimybes nešališkai ir objektyviai lyginti visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo poveikį visuomenei ir paskiriems gyventojams skirtingais pjūviais.

Unifikuotos visuomenės svei-

katos paslaugos rengimo ir diegimo į praktiką tikslais buvo atlikti tiksliniai savivaldybių specialistų, visuomenės sveikatos biurų vadovų, kitų specialistų mokymai. Specialistų patogumui užtikrinti mokymai buvo organizuoti Alytuje, Klaipėdoje, Šiauliuose, Vilniuje. Apmokyta 115 specialistų, kurie galėtų pradėti valdymo inovaciją diegti į praktiką nacionaliniu ir vietiniu lygmeniu teikdami unifikuotas paslaugas, rengdami unifikuotus paslaugų teikimo aprašymus, skaičiuodami teiktinų paslaugų sąnaudas ir užtikrindami visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų kokybę, vertindami ir pamatuodami jų teikimo naudą visuomenei ir paskiram gyventojui.

Šio projekto rezultatai bei pasiekti rodikliai sudaro pagrindą projekto „Visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų valdymo tobulinimas“ unifikuotų visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų informacinei sistemai sukurti. Ši informacinė sistema būtų inovacinė visuomenės sveikatos stiprinimo prevencinių programų valdymo priemonė. Jos sukūrimas apimtų visuomenės sveikatos priežiūros deleguotas funkcijas įgyvendinančių paslaugų poveikiui visuomenei ir naudai paskiram gyventojui vertinti pagal Lietuvos sveikatos strategijos nuostatas.

Kuriame Lietuvos ateitį
2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa

(Užs. Nr. 19AV18-247)